

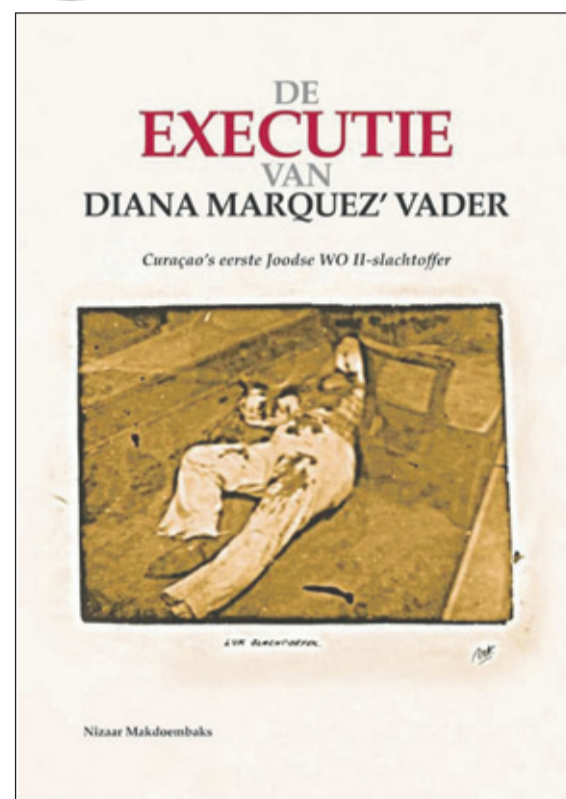
De koelbloedige moord op Marquez (1)

Dochter Diana Marquez.

Het is 30 mei 1940: „De Hollandse marinier Camilius Josephus van Roseel schiet mijn vader in koelen bloede dood. Het enige wapen dat mijn vader gebruikte waren zijn woorden. Hij kon geen onrecht verdragen en zei ook altijd wat hij dacht. Ik heb me altijd afgevraagd waar het recht is gebleven en waar recht gehaald kan worden. Ook heb ik me vaak afgevraagd of deze schutter ooit vrede heeft kunnen vinden.” Zo begon dochter Diana Morena Marquez haar verhaal over de koelbloedige moord op haar Curaçaos-joodse vader Henri Benjamin Marquez die op Aruba plaatsvond. De Nederlandse overheid liet zijn lichaam op een onbekende plek begraven, zonder de familie in te lichten. Zo heeft de familie nooit ‘closure’ gekregen.

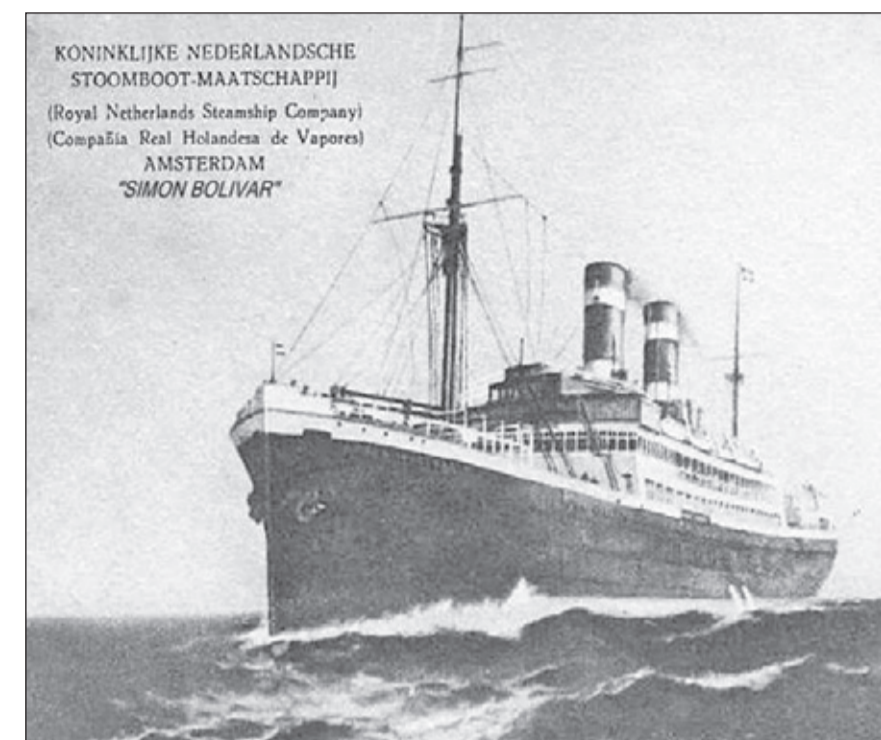
DOOR YVONNE B. OLF

De omslag van het boek van Nizaar Makdoembaks.

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

Vele oorlogsslachtoffers zoals Marquez worden vergeten, net als de gezinnen die omkwamen bij de schipbreuk van het KNSM-passagiersschip 'Simon Bolivar' dat op een Duitse mijn liep.

Ik kwam deze tragische gebeurtenis zomaar tegen (hoewel ik allang niet meer in toeval geloof), doordat ik een boek in handen kreeg van de Surinaamse arts-historicus Nizaar Makdoembaks uit 2016 die hierover heeft geschreven.

Mijn vooronderzoek naar deze gebeurtenis nam nogal wat tijd in beslag. Ik bezocht hiervoor het Nationaal Archief in Scharloo, waar nog niet zoveel

te vinden was, maar waar ik wel geweldig werd geholpen. Het boek van Nizaar Makdoembaks hadden zij wel over de kwestie Marquez. Ook wilde ik een soort versnelde Wet open overheid (WOO)-procedure beginnen en werd alvorens daaraan te beginnen doorverwezen naar de 'National Archives' van het 'Ministry of Justice in London' en de 'National Archives' in Washington. In Londen alleen al zijn 100 kilometer aan ge-

veens terug te vinden van map-pen, documenten, films en video's en ontzaglijk veel over de Tweede Wereldoorlog. In eerste instantie dacht ik dat ik daar dus moest zijn, maar het bleek bijna onbegonnen werk om alles door te spitten. Waar mijn oog wel direct op viel, waren de uitgebreide gegevens over misdaden gepleegd tijdens de koloniale besturen van onder andere Engeland, Nederland en ook België. Uiteraard veel te vinden

over de door de Duitsers gepleegde oorlogsmisdaden. Hetzelfde verhaal geldt dus ook voor de archieven in Washington.

Uiteindelijk kwam ik terecht bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie van het ministerie van Defensie in Den Haag, dat mij ook doorverwees naar Informatiebeheer Defensie Materieel Organisatie van het ministerie van Defensie in Rijswijk. En daar had ik beet. Ik

was buitengewoon positief verrast over hoe bereid de organisatie is geweest om mij verder te helpen.

Camilius van Roseel

Camilius Josephus van Roseel werd op 24 januari 1918 in Rotterdam geboren. Uit zijn persoonsgegevens blijkt dat hij op 22-jarige leeftijd als marinier naar de Antillen werd uitgezonden.

Het intrigeerde mij natu-

lijk om te weten waarom van Roseel Henri Marquez heeft doodgeschoten. Wat was de aanleiding? Werd hij uiteindelijk ook door de krijgsraad veroordeeld? Waarom werd hij naar Suriname gestuurd en niet naar Nederland teruggehaald? Hoe heeft hij zijn leven verder geleefd? En kon hij 's nachts wel slapen? Want laten we wel wezen, het is niet zomaar iets als je iemand van het leven beroofd. Ik kon veel terugvinden uit de personeelsgegevens, maar ook uit de stukken van de Krijgsraad die ik eerder kreeg toegestuurd. Het boek van Nizaar Makdoembaks, 'De Executie van Diana Marquez' vader', gaf heel veel informatie. Ik ben hem ook zeer erkentelijk dat hij mij zijn complete dossier over deze afschuwelijke gebeurtenis toestuurde en toevertrouwde.

Tweede Wereldoorlog

Het is op de kop af 77 jaar geleden dat Nederland werd bevrijd en ook dit jaar werden oorlogsslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog herdacht. Zelden worden de namen van Antilliaanen, die hun bijdrage hebben geleverd aan de bevrijding van het Koninkrijk in geschiedenisboeken genoemd. Zelden worden ook de bijdragen aan de bevrijding genoemd van de vele Arabische, Afro-Amerikanen en Surinamers. Wereldwijd waren er velen uit de Antillen die in de Tweede Wereldoorlog vochten tegen Duitsers, Japanners en ook tegen onrecht. Er waren ook burgers uit de Antillen die als gevolg van de oorlog slachtoffer werden. De schip-

breuk van het KNSM-passagiersschip 'Simon Bolivar' dat op Duitse mijnen liep en zonk, waarbij tientallen burgers, veel vrouwen en kinderen uit de Antillen omkwamen, mag niet vergeten worden. De verhalen van de slachtoffers of zij die de oorlog hebben overleefd zijn nauwelijks bekend. Ik vind het ook erg jammer dat er niet meer over de geschiedenis van de Cariben in de geschiedenisboeken is terug te vinden. Hoeveel mensen weten bijvoorbeeld dat er 'Deense Antillen' bestonden (nu St. Croix/St. Thomas/ St. Jan) waar bewoners hun eigen taal spraken.

Het verhaal dat ik nu opteken gaat over twee gewone burgers van de oorlog geslachtofferd werden. De eerste was Henri Benjamin Marquez, die werd doodgeschoten om hem voorgoed het zwijgen op te leggen, en de tweede de burgerrechten activist Pedro Pablo Medardo 'Dada' de Marchena, die vijf jaar lang in een kamp op Bonaire geïnterneerd werd, in een poging hem de mond te snoeren wat het koloniale bewind niet lukte.

Marquez en De Marchena

Henri Marquez was een bewonderaar van De Marchena, hoewel De Marchena ook kritiek had op de arbeidsomstandigheden van de Amerikaanse raffinaderij Lago op Aruba waar Marquez werkzaam was. Er

was sprake van racisme en achterstelling. De belangstelling van Marquez voor de burgerrechten was ingegeven toen hij op Curaçao kennismakte met de ideeën van De Marchena die criticus was van het vooroorlogse bestuur op de Antillen en die zich niet monddood liet maken en zijn mening bleef uiten en ook bleef schrijven tijdens zijn internering op Bonaire. Na de Tweede Wereldoorlog bleef De Marchena op Bonaire wonen en schrijven, werd politiek actief, verzette zich tegen de slechte behandeling van lokale arbeiders bij Shell en Lago, bleef strijden voor gelijke rechten, discriminatie en achterstelling van vrouwen en durfde zelfs kritiek te uiten op de macht van de kerk.

De Marchena verbleef begin jaren 20 van de vorige eeuw, enkele maanden in Amerika, waar hij geïnspireerd werd door de bekende Jamaicaanse burgerrechtenactivist, journalist, schrijver en president van de Universal Negro Improvement Association in New York, Marcus Mosiah Garvey. Een invloedrijk denker uit Jamaica en activist voor de rechten van vrouwen, een geweldig redeenaar en voorvechter voor emancipatie van Afro-Amerikanen en West-Indiërs, die te maken hadden met racisme en onderdrukking in hun eigen landen.

De bekende uitspraak van Marcus Garvey, 'Emancipate Yourselves From Mental Slavery, None But Ourselves Can Free Our Minds', inspireerde Bob Marley voor zijn lied 'Redemption Song' (zie kader).

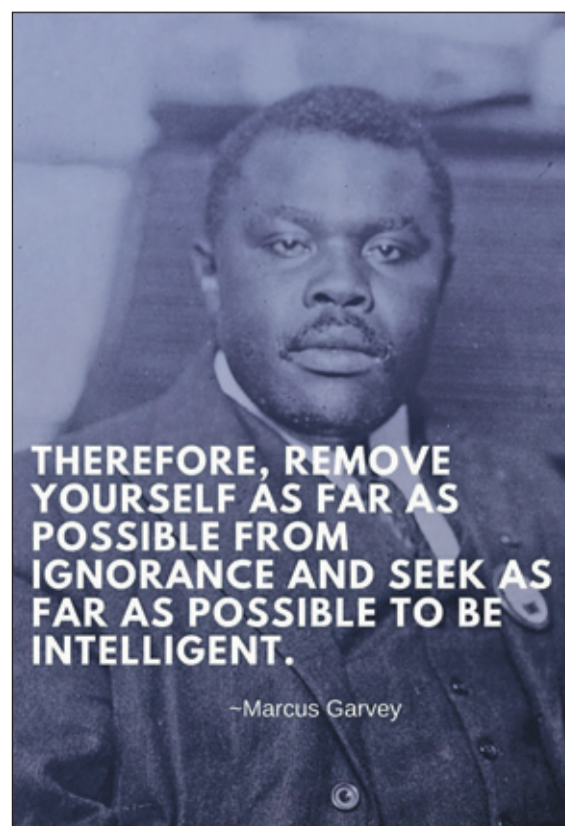
30 mei 1940

Op die bewuste dag van 30 mei 1940 was Henri Benjamin Marquez in discussie geraakt met een Nederlandse 22-jarige marinier, Petrus Huisman. De discussie ging over de mening van Marquez dat de pas begonnen oorlog de Nederlandse Antillen mogelijk zou bevrijden van de koloniale overheersing. Huisman riep de eveneens 22-jarige marinier Van Roseel erbij om mee te luisteren wat Marquez volgens hem 'pro-Duits' te zeggen had. Het debat raakte zo verhit dat Van Roseel ervan uitging dat Marquez tot alles in staat was. Hij wilde hem 'buiten gevecht' stellen en daardoor meteen het zwijgen opleggen, waarna Van Roseel eenmaal op de ongewapende Marquez schoot. Marquez dook weg waarna hij tweemaal dodelijk werd geraakt door het wapen van Van Roseel. De schietpartij vond plaats in het scheepsmeterkantoor van de Amerikaanse Lagoraffinaderij op Aruba.

Uit de stukken van de krijgsraad blijkt dat er destijds van uitgegaan werd dat Marquez niet wegdook maar het geweer greep of dat probeerde te doen. Dat het niet aannemelijk was, bleek ook uit de tegenstrijdige verklaringen als wel een herbeschouwing van de verwondingen. Wel was het grijpen naar het wapen een goede aanleiding en motivatie voor het neerschieten van Marquez zoals de Krijgsraad de zaak ook uiteindelijk bekeek. Bovendien wees Van Roseel op zijn onervarenheid en verklaarde te hebben gereageerd vanuit de hem aan-

geleerde handelingen bij contact met de vijand: onmiddellijk doodschieten.

Yvonne B. Olf is voorzitter van vereniging Hende-i-Medio-Ambiente (HiMA). Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.

Marcus Garvey en een van zijn andere quotes.

Het kantoor waar het lichaam van Marquez is aangetroffen.

Bob Marley was ook geïnspireerd door Marcus Garvey.

Mental slavery

Emancipate yourselves from mental slavery
None but ourselves can free our minds
Have no fear for atomic energy
'Cause none of them can stop the time
How long shall they kill our prophets?
While we stand aside and look?
Ooh, some say it's just a part of it
We've got to fulfill the book